

In memoriam

Prof. HADŽI FEJZULAH EF. HADŽIBAJRIĆ

Fejzulah Hadžibajrić je rođen u Sarajevu 12. januara 1912. godine. Poslije mekteba i osnovne škole (ruždije) bio se upisao u Građansku (trgovačku) školu. Iz trećeg razreda ove škole prešao je u Gazi Husrevbegovu medresu koju je završio 1933. godine. Da ne bi gubio godine, pripremao se i polagao dopunske ispite iz arapskog jezika, kiracti-Kur'ana i drugih vjerskih predmeta za I i II razred medrese. Instruktor za ove predmete bio mu je rahm. Mustafa ef. Varešanović, pa je i njega ubrajao među svoje hodže. Kad je u jesen 1935. godine otvorena Viša islamska šeriatsko-teološka škola u Sarajevu, upisuje se i on u prvi semestar. Ali iz porodičnih razloga prekida studiranje na ovoj školi. Po otvaranju Filozofskog fakulteta u Sarajevu 1950. godine, Hazibajrić se upisuje na fakultet, odsjek za orientalnu filologiju. Diplomirao je 1954. godine među prvim studentima orijentalistike. Pred Ahmed ef. Burekom, muderisom i direktorom Gazi Husrevbegove medrese, završio je više vjersko obrazovanje i dobio idžazetnamu 1944. godine. Pohađao je i slušao privatna predavanja (dersove) istaknutih naših alīma: Ahmed ef. Bureka, Muhamed ef. Tuče, Hadži Mehmed ef. Handžića, Hadži Kasim cf. Dobračić, i Hadži Mujage Merhemića.

Poslije završetka medrese i odsluženja vojnog roka Hadžibajrić je postavljen za vjeroučitelja u osnovnoj školi u Sarajevu. Kao vjeroučitelj ostao je do 1943. godine, kada ga je Ministarstvo nastave u Zagrebu dodijelilo Ulema medžlisu u Sarajevu na rad, gdje je bio referent za osnovno vjersko obrazovanje. U isto vrijeme je bio i nadzornik mekteba i mektebske nastave u Sarajevu. Godine 1947. postavljen je za prvog hafizi-kutuba u Gazi Husrevbegovojoj biblioteci, gdje ostaje do 1953. godine, kada prelazi na Veterinarski fakultet u svojstvu bibliotekara. Poslije godinu dana prelazi na Filozofski fakultet, Odsjek za historiju, u istom svojstvu. Koncem 1972. odlazi u mirovinu. U međuvremenu izabran je i za višeg bibliotekara.

Uz ove redovne dužnosti Fejzulah cf. je honorarno radio u Ujedinjenoj, kasnije Nižoj okružnoj medresi u Sarajevu prvo kao sekretar, a onda i kao nastavnik (1936. do 1945.). Na prijedlog prof. H. Kreševljakovića predavao je u Gazi Husrevbegovojoj muškoj medresi pedagogiju i metodu vjerske nastave (šk. god. 1941.-42. - 1946-47.). Iste predmete je predavao i u Gazi Husrevbegovojo ženskoj medresi (1943. - 44. do prestanka

rada medrese 1949. godine). Po odlasku u mirovinu prima se dužnosti džuzhana u Gazi Husrevbegovoj džamiji. Kad je Muhamed ef. Pašić prestao biti muvekit Begove džamije, na Pašićev prijedlog, Fejzulah ef. preuzima i ovu dužnost. Od godine 1976. do kraja 1989. radi honorarno u Gazi Husrevbegovoj biblioteci na evidentiranju arapskih, turskih i perzijskih rukopisa. Da bi održao kontinuitet održavanja privatnih dersova u Sarajevu, od 1972. godine drži u Ferhadiji džamiji jednom sedmično dersove iz hadisa. Kroz svo vrijeme od 1933. godine pa do smrti imam je u nekoj sarajevskoj džamiji. Smrt ga je zatekla kao imama i hatiba Čokadži hadži Sulejman (Jediler) džamije u Sarajevu.

Godine 1936. primio je vird od muderisa u Vučitrnu Hadži Selim Sami ef. Jašara. Pred istim šejhom položio je i tarikatsku zakletvu (bej'at) i postao derviš Kaderijskog tarikata 1939. godine. Za šejha Kaderijskog tarikata proizveden je 9. augusta 1965. godine od strane šejha Ali baba tekiće na Kasum paši u Istanbulu Sejjid Muhjuddina Ensarije Erzendžanije, a šejhovsku hilafetnamu je dobio od glavnog šejha Kaderijskog tarikata Sejjid Jusufa Gejlanije u Bagdadu. Počasno je primio Rufaijski, Nakšibensijski, Mevlevijski, Bedevijski i Šazilijski tarikat od strane šejhova ovih tarikata u Istanbulu, Konji, Mekki i Tanti.

Svoga šejha Hadži Selim Sami ef. Jašara je neobično volio i poštovao. Od godine 1939. pa do 1952. (izuzev godina rata) Fejzulah ef. je svake godine odlazio u Vučitrn u posjetu svome šejhu. Poslije šejhovce smrti (1952.), kad god mu se ukazala prilika, posjetio je njegov kabur. Kako je Hadži Selim Sami ef. bio i pisac i pjesnik, Fejzulah ef. je preveo mnoge njegove pjesme i radove na srpskohrvatski jezik. Svakako da je njegova *Tuhfa* najvređnije i najvažnije djelo, koje je Hadžibajrić preveo. *Tuhfa* je štampana u Sarajevu 1984. godine. Neke od Selim Sami efendinih pjesama (ilahija), a u prijevodu Hadži Fejzulah ef., uče se u Hadži Sinanovoj tečiji u Sarajevu.

Kao šejh Hadži Sinanove tekiće, Hadži Fejzulah ef. je nastojao i u tome uveliko i uspio, muride i druge posjetioce tekiće poučiti islamskim i tarikatskim propisima. U tu svrhu je redovno poslije zikra održavao predavanja (ders) ili prevodio pojedina djela iz područja islamskih disciplina, naročito akaida i tesavvufa. Na njegov zahtjev počelo se u tečiji i sa tečajem učenja Kur'ana, što traje već nekoliko godina.

Hadži Fejzulah ef. je sudjelovao i u mnogim drugim manifestacijama islamskog života kod nas. Preko tri decenije je aktivno sudjelovao u izvođenju programa povodom Bedrijje i Miradžije. Od prve proslave Šebi arusa u Sarajevu, pa do prošle 1989. godine, on je glavni organizator te već dobro uhodane proslave. Za potrebe proslave *Miradžije* preveo je

sa turskog jezika Miradžiju, koju je napisao (spjevalo) turski učenjak Mustafa Fevzi ibn Numan, jer je kod nas sve manje onih, koji mogu učiti (recitirati) Miradžiju Sabita Alauddina Užičanina. Sudjelovalo je i na nekim simpozijumima osobno ili samo sa referatom (Sarajevo, Zagreb, Beograd).

Poslije smrti Hadži Mujage Merhemića (1959. god.), nekoliko godina u Sarajevu niko nije prevodio i tumačio Mesneviju. Kako je i sam Merhemić preporučivao Fejzulah efendiji, da poslije njega nastavi prevoditi Mesneviju, 1965. godine počinje održavati dersove iz Mesnevije, prevoditi je i tumačiti. Više od dvadeset godina je prevodio i tumačio ovo klasično djelo islamske književnosti. Preveo je I i II svezak i počeo III. Kako je počeo poboljevati, prevođenje je na njegov nagovor nastavio Hafiz Halid Hadžimulić. Prečišćeni tekst I i II sveska je pripremljen za štampu, pa je I svezak ugledao svjetlo dana 1985. godine, a II do dvije godine, 1987. Prvi svezak ima 262 + 136 strana, a drugi 228 + 119. Uz prijevod je i komentar kao i odgovarajući registri.

Od prvog objavljenog člana *Kakav treba da je musliman* (Pravda Sarajevo, oktobar 1936., Bajramski broj) pa do smrti F. Hadžibajrić je objavio oko stotinu i pedeset radova raznovrsnog sadržaja. Najviše je originalnih, a ima i prevedenih. Prevodio je sa sva tri orientalna jezika, arapskog, turskog i perzijskog. Suradivao je u mnogim listovima i edicijama (El-Hidaje, Glasnik Vrhovnog islamskog starještinstva, Preporod, Islamska misao, Takvim, Anal Gazi Husrevbegove biblioteke, Šebi-arus, Zemzem, Bibliotekarstvo. Zbornik radova prvog simpozija (Zagreb). Kao posebnu monografiju štampao je *Ilmihal*, koji je od prvog izdanja štampanog 1963. godine do danas doživio više od deset izdanja. Preveden je i na albanski jezik i izdat u Prištini 1968. godine. Hadžibajrićev *Ilmihal* danas služi za prvi stupanj vjerske obuke.

Kao prijatelj i zaljubljenik nauke uopće, uz to i derviš, mnogo je proučavao tesavuf. Bio je, sigurno, jedan od najboljih poznavalaca kod nas ove islamske discipline. Iz tog područja je dosta i pisao. Treba se sjetiti samo koliko je napisao radova o Abdulahu Bošnjaku, jednom od najboljih i najpriznatijih komentatora Muhjidin ibn Arebijevih djela. I o zikru i iršadu je pisao više puta. Skoro na svakoj akademiji Šebi-arus imao je referat iz područja tesavvufa. Za bolje razumijevanje tesavvufskih tekstova izradio je Mali tesavvusko tarikatski rječnik i objavio ga u godišnjaku Šebi-arus za 1988. godinu. Rječnik ima preko 1200 objašnjenih pojmovova. Na kraju rječnika je literatura, kojom se autor služio pri njegovoj izradi. Isti rječnik je objavljen i u Zborniku radova prvog simpozija *Tesavvuf - Islamska mistika*. Zagreb. Zagrebačka džamija. 1989.

U više radova, u kojima je opisao putovanje na hadž, Istanbul, Konju i dr., Fejzulah ef. je dao toliko dragocjenih podataka o mjestima u koja je išao, ljudima, s kojima se susretao, običajima i drugom, da je milina te tekstove čitati. U članku *Sjećanje na putovanje na hadž 1969. godine* (Glasnik VIS-a. XXXII/1969, brojevi 5-6, 9-10 i 11-12) Bagdad i njegove znamenitosti tako je plastično prikazao, da se čovjeku čini, da bi sam umio po Bagdadu se kretati i snalaziti, makar nikad prije u njeg nije došao. Opisujući Medinu i njene znamenitosti, nije zaboravio nabrojiti i ljude iz Bosne i Hercegovine, koji su pod kraj XIX i početak XX stoljeća učili u ovome gradu (Hadži hafiz Fehim ef. Gušić, Hadži hafiz Husni ef. Numanagić, Hadži hafiz Abdulah ef. Sofić, Hadži hafiz Junus ef. Sokolović, Hadži Ibrahim ef. Bukvić). Interesantan je i podatak, koji je u ovom radu zabilježio autor. Družeći se s hadžijama iz Turske, uočio je da imaju mnogo dobre i učene uleme, a i obični svijet poznaje dobro vjerske propise. Obzirom, da su u Turskoj bile zatvorene sve medrese i mektebi, to je Fejzulah ef. iznenadilo. Raspitivao se i saznao da su mnoge hodže, naročito u azijskom dijelu Turske poslije zatvaranja medresa i mekteba, u svojim kućama kopali zemunice i u njima podučavali svijeta. To je bila prava borba za vjeru i njeno održanje!

Prilikom boravka u Istanbulu 1965. godine (vid. Utisci sa izleta u Istanbul. Glasnik VUS-a. XXIX/1966., br. 1-2, str. 41-50), Fejzulah ef. je prisustvovao promociji novih mladih hafiza u sultan Ahmedovoj džamiji. Bila je to svečana dova trideset i šestorici novih mladih hafiza. Tok ceremonije proglašenja novih hafiza tako je vjerno prikazana, da čovjek, čitajući opis svečanosti i sam osjeti, kao da osobno prisustvuje u džamiji. Naročito upada u oči red, kojim hafizi sjede i kojim redom uče. Kako je sam autor mnogo učio i cijenio Kur'an, pa i hafize, u još nekoliko članaka se osvrtao na hifz, hafize i mukabele kod nas. U članku *Uz desetogodišnjicu jedne mukabele u Sarajevu* (Glasnik VIS-a. XXVI/1964, br. 3-4, str. 168-172) pisac je opisao metod učenja hifza, zatim spomenuo, da su u vremenu između 1903. i 1907. godine pred Hadži hafiz Jusuf ef. Grozdanovićem nekolike djevojke bile počele učiti hifz. Neke od njih su kasnije ga i završile pred Hadži hafiz Šakir ef. Tuzlom. U članku su spomenute i sve kasnije žene, koje su u Sarajevu završile hifz. U tri članka se Hadži Fejzulah ef. osvrnuo i na klanjanje sabah namaza hatmom od strane Hadž i hafiz Ibrahim ef. Trebinjca (vid. Preporod. VI/1975, br. 19, IX/1978, br. 20, XIII/1982, br. 6), koji je uzgred rečeno za 25 godina na sabahskom farzu proučio osamdeset i jedan put Kur'an.

Hadži Fejzulah ef. je napisao i nekoliko nekrologa našim istaknutim alimima. U svakom od tih nekrologa zabilježio je i po koji detalj iz naše kulturne prošlosti. Tako na pr. kad je pisao o Munib ef. Cericu (Glasnik

VIS-a. XXXIV/1971, br. 1-2, str. 123-125) naveo je sve, koji su u sarajevskom Ulema medžlisu položili ispit za vjeroučitelje - profesore islamske vjeronauke na srednjim školama. U članku povodom smrti Hadži Abdul-Kadir ef. Mahmutovića, muderisa iz Travnika (Preporod. VI/1975, br. 6), naveo je imena četraestorice muderisa, koji su u 1914. godini završili teološke studije u Istanbolu.

Bibliografija objavljenih radova Hadži Fejzulah ef. Hadžibajrića stampana je prvo u godišnjaku Šebi-arus za godinu 1985., str. 67-74, a drugi puta u Islamskoj misli, godina XII, 1990., br. 137, str. 49-51.

Smrt Hadži Fejzulah ef. Hadžibajrića, izazvala je veliku prazninu među muslimanima Bosne i HErcegovine, pa i šire, koju će teško biti u dogledno vrijeme popuniti.

M. Traljić